

Anna Seppä

KIELI RULLALLE JA HALTUUN – TOIMINTAKOKONAISUUS
KIELENKEHITYKSEN TUKEMISEEN ALLE 3-VUOTIAIDEN PÄI-
VÄKOTIRYHMÄSSÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma
2016

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

KIELI RULLALLE JA HALTUUN – TOIMINTAKOKONAISUUS KIELENKEHITYKSEN TUKEMISEEN ALLE 3-VUOTIAIDEN PÄIVÄKOTIRYHMÄSSÄ

Seppä, Anna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Lokakuu 2016
Ohjaaja: Pamppunen, Seppo
Sivumäärä: 37
Liitteitä: 5

Asiasanat: kielenkehitys, kielenkehityksen tukeminen, alle 3-vuotias, varhaiskasvat-
tus, päiväkot

Opinnäytetyön aiheena oli kielenkehityksen tukeminen alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmässä. Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja se muodostui viiden toimintakerran harjoituksista, jotka tukevat pienten lasten kielellistä kehitystä. Teoriatiedon pohjalta toimintakerrat suunniteltiin auttamaan lapsia kielen hallinnassa leikkiin liittyvin menetelmin. Teoriaosuudessa käsitellään esikielellistä vuorovaikutusta, 1-3-vuotiaiden kielenkehityksen vaiheita, kielitaidon merkitystä ja haasteita sekä kielenkehityksen tukemista ja innostamista päiväkodissa. Kirjallisessa opinnäytetyötuotoksessa teoriatiedon osuus on selvästi toiminnallista osuutta suurempi, sillä teorian avulla perustelen toiminnassa tekemiäni valintoja ja menetelmiä.

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanina toimi Porin kaupungin Veturitallin päiväkodin alle 3-vuotiaiden Sammakot-ryhmä. Opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen osallistui kerrallaan 3-6 1-3-vuotiasta lasta. Lasten määrä vaihteli, sillä kyseessä on vuorohoitoryhmä, jossa lapsia on paikalla vaihtelevia määriä. Toiminta toteutettiin aikataulullisesti melko intensiivisesti niin, että kaikki viisi toimintahetkeä pidettiin elokuussa 2016 kahden viikon aikana. Hetket sisälsivät muun muassa laulamista, loruttelua ja ääntelyä. Toimintahetkillä oli käytössä kuvakortteja, joiden soveltaminen on helpoa myöhemminkin päiväkodin arjessa.

Opinnäytetyön tuotos, eli kielenkehitystä tukeva toimintakokonaisuus, sai positiivista palautetta siinä mukana olleelta lastentarhanopettajalta. Myös lasten ilmeistä, asenteesta ja kommentteista pystyi päättelemään, että toiminta oli heille mieluista.

ROLLING TONGUE AND CONTROLLING THE LANGUAGE – ACTIVITY COMPLEX TO SUPPORT LANGUAGE DEVELOPMENT OF CHILDREN UNDER 3 YEARS IN KINDERGARTEN

Seppä Anna
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social services
October 2016
Supervisor: Pamppunen, Seppo
Number of pages: 37
Appendices: 5

Key words: language development, supporting the language development, under 3-years-old, early childhood education, kindergarten

---

The aim of the thesis was to support the language development of children under 3 years of kindergarten group. The thesis was functional and it consisted of five times activity package, which support the language development of young children. On the basis of theoretical knowledge activities were planned to help the language development by playing games. The theoretical part includes knowledge about preverbal interaction, 1-3-year-olds language development stages, the importance of language skills and challenges, as well as supporting and motivating language development in kindergarten. The written thesis includes more theoretical than functional material, because with these theoretical parts I justify choices and methods I have made.

Co-operation partner of this thesis, was kindergarten Veturitalli which is located in the city of Pori. The group that I worked with was for children under 3 years and was called Sammakot. In one activity session participated 3-6 children between age 1 to 3 the functional portion of the thesis. Number of children varied, because the group works around the clock, seven days a week, so the children are present in varying amounts. All five activity times were carried out in August 2016 in two weeks, so the schedule was quite intensive. Activities included for example singing, nursery rhyming and making voices. We used picture cards during the activity sessions. The cards are easy to put into practice in everyday life in kindergarten.

Function of the thesis, which was supporting language development activities, received a positive feedback from the involved kindergarten teacher. Also faces, the attitude of children and their comments, came to a conclusion that the activities were meaningful for them.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖ.....	7
2.1 Tarkoitus ja tavoitteet.....	7
2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö	8
3 YHTEISTYÖKUMPPANI JA KOHDERYHMÄ	8
3.1 Veturitallin päiväkotikieli	8
3.2 Sammakoiden ryhmä.....	9
4 1-3-VUOTIAAN LAPSEN KIELENKEHITYS	9
4.1 Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä	9
4.2 Olemuskieli	10
4.3 Kielitaidon merkitys.....	10
4.4 Kielenkehitys.....	11
4.4.1 1-1,5-vuotias	12
4.4.2 1,5-2-vuotias	13
4.4.3 2-2,5-vuotias	13
4.4.4 2,5-3-vuotias	14
4.5 Kielenkehityksen haasteista	14
5 KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA.....	17
5.1 Puhumaan innostava oppimisympäristö.....	18
5.2 Ammattikasvattajien rooli.....	19
5.3 Vertaissuhteiden merkitys	21
6 TOIMINNALLINEN OSUUS	21
6.1 Toiminnan suunnittelu	21
6.2 Toiminnassa käyttämäni menetelmät.....	23
6.2.1 Kuvakortit	23
6.2.2 Pienryhmätoiminta ja aikuisen henkilökohtainen tuki.....	24
6.2.3 Laulut, lorut ja rytmi	25
6.2.4 Oppiminen leikin kautta.....	25
6.2.5 Myönteinen oppimistilanne.....	25
6.3 Varsinainen toiminta	26
6.3.1 Ensimmäinen kerta.....	26
6.3.2 Toinen kerta	27
6.3.3 Kolmas kerta	28
6.3.4 Neljäs kerta.....	29
6.3.5 Viides kerta	30

6.4 Osallistujat ja osallistuminen	31
6.5 Toiminnan arviointi.....	31
7 POHDINTA	32
LÄHTEET.....	35
LIITTEET	

LIITE 1	Alkulaulu ja loppuloru
LIITE 2	Lupakaavake vanhemmille
LIITE 3	Kuvakortteja
LIITE 4	Kuvakortteja
LIITE 5	Kuvakortteja

1 JOHDANTO

Tällä hetkellä puhutaan ja kirjoitetaan paljon ”puhumattomista lapsista”, jotka perheeseen hakeutuvat puheterapiajonoihin. Ammattilaisten mukaan yksi syy tähän on lasten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen väheneminen, johon vaikuttaa esimerkiksi vanhempien sosiaalisen median aktiivinen, päivittäinen käyttäminen. Sosiaalinen media, eli ”some”, saattaa viedä aikaa vuorovaikutukselta. Lapset eivät pääse kuulemaan tarpeeksi puhetta, kun vanhemmat viettävät paljon aikaa sosiaalisen median parissa. Puhuminen on tärkeä taito ja lapsen oikeus, minkä oppiminen on tärkeä edellytys myös muulle, myöhemmälle kehitykselle. Kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukeminen ei ole raketitiedettä, vaan pääsääntöisesti tavallista arkista toimintaa; sanoittamista ja keskustelemista. (Yle uutiset 2015.)

Lasten kielenkehityksen haasteisiin puututaan usein vasta, kun lapsi on yli 3-vuotias. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kieltä voisi ja pitäisi harjoittaa jo alle 3-vuotiaidenkin lasten kanssa. Päiväkodin ammattitaitoinen henkilöstö on avainasemassa vaikuttamassa lasten kielenkehitykseen yhdessä vanhempien kanssa. Alle 3-vuotiaiden kanssa ei tarvitse järjestelmällisesti opetella kieltä ja sen käyttämistä, mutta leikkiin ujutetut kielenkehitystä tukevat harjoitteet sopivat varhaiskasvatuksen tavoitteisiin ja arkiseen toimintaan. (Olkkonen 2009, 17.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarjota varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ideoita ja toimintamalleja kielenkehityksen tukemiseen alle 3-vuotiaiden ryhmissä. Idea opinnäytetyölle syntyi harjoittelupaikassani ja sen tarpeellisuutta puolsi lisäksi ryhmän lastentarhanopettaja. Harjoitteluaikana saatujen hyvien kokemusten pohjalta oli aiheen yhdistäminen opinnäytetyöksi melko luontevaa. Opinnäytetyön aihe alkoi siis hahmottua mielessäni pikkuhiljaa kevään 2016 aikana. Pohdinta opinnäytetyön liittymisestä kielelliseen kehitykseen oli silti ollut mielessäni jo pidempään, sillä olen aina ollut kiinnostunut kielellisistä aiheista ja kielenkehityksestä. Lisäksi olen työelämässäni kohdannut monia kielenkehityksellisistä pulmista kärsiviä lapsia, jotka ovat edelleen lisänneet kiinnostustani aihetta kohtaan. Varsinainen toiminta toteutet-

tiin Porissa Veturitallin päiväkodissa elokuussa 2016 ja kirjallista aineistoa koottiin sekä ennen toimintaa että sen jälkeen.

Opinnäytetyön näkökulma on ennaltaehkäisevä ja positiivinen. Lapsia ei toiminnassa tai sen suunnittelussa erotella kielellisten taitojen perusteella, vaan kaikki ovat yhtä kykeneviä ja sopivia osallistumaan toimintaan. Toiminnan tarkoitus on juurikin se, että siitä on hyötyä kaikille lapsille, kielenkehityksen vaiheista tai vaikeuksista riippumatta. Toiminta tapahtuu kannustamisen ja yhteisen oppimisen ilon löytymisen kautta. Kielenkehityksen tukemisesta erityisiksi painotusalueiksi nousivat puhemoto-riikan ja rytmittämisen harjoittelut.

Kuulemani mukaan toiminnasta jäi kohderyhmälle varsin positiiviset ajatukset. Lastentarhanopettaja suunnitteli jatkavansa nyt aloitettua kuvallisten ohjeiden käyttämistä kielenkehitystä tukevissa toimintahetkissä. Myös lasten innostuneisuus kertoi siitä, että he nauttivat toiminnasta.

2 OPINNÄYTETYÖ

2.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön ajatus lähti sekä omasta kiinnostuksestani että kohderyhmän tarpeesta. Harjoitteluajanani teimme yhdessä ohjaajani kanssa huomioita siitä, että ryhmän lapsille olisi hyötyä kielenkehitystä tukevasta toiminnasta. Kokemukseni mukaan kielenkehityksellisiin pulmiin aletaan usein kiinnittää huomiota ja puuttua vasta, kun lapsi on yli 3-vuotias. Lapsen kielen ja puheen kehityksestä huolestuneet vanhemmat kertovat usein, että asiantuntijat eivät ota heitä vakavissaan, vaan kehottavat odottamaan, kunnes lapsi on vanhempi (Woolfson 2003, 18). Kielellisiin haasteisiin puututaan yleensä lapsen ollessa 4-5-vuotias (Olkkonen 2009, 17). Siksi on tärkeää, että kielenkehitystä tuetaan ja sen vaikeuksia ennalta ehkäistään päiväkodin henkilökunnan toimesta jo varhaisessa vaiheessa, lasten ollessa alle 3-vuotiaita.

Toiminnan tarkoituksena oli koota yhteen erilaisia toimintoja ja leikkejä, joiden avulla ryhmän kasvattajat voivat osaltaan tukea lasten kielenkehitystä ja ehkä jopa osaltaan vaikuttaa ennalta ehkäisevästi kielellisten ongelmien syntyyn. Opinnäytetyö pyrkii vastaamaan kysymykseen: ”miten ja millä keinoilla alle 3-vuotiaiden lasten kielenkehitystä voi päiväkodissa tukea arkipäiväisesti?”.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tieto, joka syntyy toiminnan ja kokemuksen kautta, on erityisen tärkeää. Usein tällaisessa tilanteessa on kuin huomaamattaan mukana synnyttämässä uusia kokemuksia, ajatuksia ja näkökulmia. Tämä opinnäytetyö koostuu teoreettisesta ja toiminnallisesta osuudesta. Toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii ammatillisella kentällä toiminnan opastamiseen ja ohjeistamiseen. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus sisältää kielenkehitystä tukevien toimintahetkien suunnittelemisen, toteuttamisen ja arvioimisen. (Airaksinen & Vilka 2004, 7-9.)

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu raportointiosuus ja itse tuote. Raportointiosuus tässä opinnäytetyössä kertoo toiminnan suunnittelemisesta, toiminnasta itsessään sekä sen ohjaamisesta. Tuote itsessään sisältää kielenkehitystä tukevan toiminnan ohjaamista, vinkkien antamista ja toimivan suunnitelman jakamista yhteistyökumppanin kohderyhmään. (Airaksinen & Vilka 2004, 10.)

3 YHTEISTYÖKUMPPANI JA KOHDERYHMÄ

3.1 Veturitallin päiväkotit

Veturitallin päiväkotit sijaitsee Porin keskustan tuntumassa palvelleen itäisen Porin iltahoidontarvetta ja koko kaupungin ympärivuorokautista hoidontarvetta. Veturitalli on aloittanut toimintansa lokakuussa 2013. Päiväkodissa toimii yhteensä seitsemän ryhmää, joista kahdessa ryhmässä hoidetaan alle 3-vuotiaita lapsia. Veturitallin päiväkodissa lapset kasvavat kannustavassa ilmapiirissä ja turvallisessa ympäristössä

ympäri vuorokauden ja viikon jokaisena päivänä. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan lapsen tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden näkökulmasta sekä kunnioittavassa vuorovaikutuksessa yhdessä perheiden kanssa. (Porin kaupungin www-sivut 2016.)

3.2 Sammakoiden ryhmä

Toiminnan varsinainen kohderyhmä oli Veturitallin päiväkodin Sammakot-ryhmä. Ryhmä tarjoaa varhaiskasvatusta ympärivuorokautisesti alle 3-vuotiaille lapsille. Ryhmässä työskentelee yksi lastentarhanopettaja ja viisi lastenhoitajaa. Lapsiluku vaihtelee jonkin verran, mutta kirjoilla on hieman yli 20 lasta. Sammakoissa harjoitellaan muun muassa yhdessä olemista ja vuorovaikutustaitojen alkeita. (Porin kaupungin www-sivut 2016.)

Opinnäytetyöaihe on hyvä, kun sen avulla pystyy luomaan yhteyksiä työelämään tai ylläpitämään suhteita aiempiin harjoittelupaikkoihin (Airaksinen & Vilkka 2004, 16). Tein pitkän varhaiskasvatusharjoittelun Sammakoiden ryhmässä, joten päiväkodin tilat, ryhmän työntekijät ja suurin osa lapsista olivat minulle entuudestaan tuttuja. Toimintaa ja sen suunnittelemista helpotti, kun pystyimme tutustumisen sijaan keskittymään heti varsinaiseen kielenkehitystä tukevaan toimintaan.

4 1-3-VUOTIAAN LAPSEN KIELENKEHITYS

4.1 Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä

Lapsi on esikielellisessä iässä syntymästään noin kahden vuoden ikään, jolloin lapsi alkaa käyttää pääasiallisena kommunikointimuotonaan puhuttua kieltä. Esikielellinen viestintä tarkoittaa siis kaikkea kieleen ja sen kehittymiseen liittyvää, mikä edeltää varsinaisen puhumisen vaihetta. Se sisältää ääntelyä, tunneilmaisua, eleitä, äänensävyjä, katseita sekä tarkkaavaisuuden ja katseen kohdistamista. Aluksi vuorovaikutuksessa tärkeimpiä ja merkityksellisimpiä ovat kosketus- ja näköhavainnot aikuisen kanssa. Lapsen vuorovaikutussuhde läsnä pysyvään aikuiseen mahdollistaa myös

kiintymyssuhteen syntymisen. Kiintymyssuhde luo lapselle tunteen turvallisuudesta sekä avun ja lohdutuksen antamisesta. Se vaikuttaa lapsen kielellisiin kommunikaatiotaitoihin ja auttaa lasta esimerkiksi noudattamaan sääntöjä ja luottamaan omiin kykyihinsä. Vuorovaikutteisissa tilanteissa on jotain ainutlaatuista, mikä virittää lapsen biologista valmiutta tehdä mielekkäitä jäljittelyeleitä. (Paavola 2011, 43-45; Laakso 2014, 28; Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut; Salo 2002, 69.)

Vauvat syntyvät maailmankansalaisiksi, eli he pystyvät erottamaan kielissä esiintyvät noin 150 erilaista äännettä. Puolen vuoden iästä eteenpäin lapsi herkistyy kuulemaan enää erityisesti ne äänteet, joita hän lähiympäristössään kuulee. Aluksi lapsen kieli sisältää vain ääntelyn ja merkityksen, mutta pian myös kieliopin ja sosiaalisen kontekstin, joista yhdessä koostuu viestintää. (Laakso 2014, 20-45. Woolfson 2003, 10; Pienen kielipolku –opas; Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 69.)

4.2 Olemuskieli

Olemuskieleksi ajatellaan muun muassa ilmeet, eleet ja vartalon liikkeet. Normaalisti olemuskieli edeltää puhetta. Vaikka useimmille puhuttu kieli muodostuukin pääasialliseksi viestintäkeinoksi, käytetään olemuskieltä silti koko elämän ajan tukemassa sanojen merkityksiä. Jos lapsi kokee, että läheiset ihmiset ymmärtävät hänen ilmeitään ja eleitään, hän motivoituu ilmaisemaan itseään entistä enemmän. (Vuorotellen-opas 2007.)

4.3 Kielitaidon merkitys

Kielitaito on ihmiselle yhtä luonnollista kuin esimerkiksi käveleminen tai hengittäminen. Lapsen kielen kehittyminen koskettaa kaikkia lapsen kanssa eläviä aikuisia. Lapsen ja hänen ympärillään olevan yhteisön kannalta on merkittävää, kuinka monipuolisen ja rikkaan kielen lapsi saa käyttöönsä. Opitun kielen avulla lapsi tutustuu ympäristöönsä, jäsentää havaintoja sekä hankkii tietoa. Puhe ja kieli toimivat tunteiden, ajatusten ja sosiaalisen vuorovaikutuksen viestintävälineinä sekä apuna ongelmanratkaisussa. Kielellinen vuorovaikutus edistää normien, asenteiden ja arvojen sisäistämistä. Kieli on väline vaikuttamiseen ja omien ajatusten ilmaisemiseen. Kielelliset

taidot vaikuttavat lapsen paikkaan sosiaalisissa yhteisöissä ja erityisesti ikäkaveriensa seurassa. Kielenkehityksen haasteet voivat vaikeuttaa esimerkiksi minäkuvan rakentumista ja kaverisuhteiden luomista. Suuri osa kielen ja inhimillisen viestinnän tutkijoista ovat sitä mieltä, että kommunikaation kehitystä ohjaa itseilmaisun tarve. Kieli kehittyy paitsi tavaksi jakaa ja kuvata todellisuutta, myös laajentaakseen ja syventääkseen ihmisen ymmärrystä itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Yhteen vedettynä kielen päätehtäviin kuuluu yksilöiden välisen ja yksilön ajattelun, toiminnan ja itseilmaisun mahdollistaminen. (Lyytinen & Lyytinen 2002, 92-93; Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 3-8, 22, 26; Laakso 2014, 24-25.)

Jo päiväkodissa aloitettu kielellinen toiminta on tärkeää, sillä varhaisessa vaiheessa kehittynyt kielitaito luo hyvää pohjaa myöhemmälle luku- ja kirjoittamistaidon kehittymiselle. Luku- ja kirjoittamistaito ovat tämänhetkisessä tietoyhteiskunnassa hyvin merkittäviä ja tärkeitä taitoja. Omaksuakseen kielen, tulee ensin oppia sen äänneitä, sanastoa ja sääntöjä. Perusta äänneiden oppimiselle on puheen kuuleminen. Vuoro-vaikutuksessa aikuisen kanssa lapsi pääsee hahmottamaan puheliikkeitä, joita hänen äidinkieltensä tuottaminen vaatii. (Lyytinen & Lyytinen 2002, 92-93.)

4.4 Kielenkehitys

Puhe on ainutlaatuinen motorinen suoritus, joka edellyttää tarkkaa puhelihasten toimintaa (Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 87).

Kieltä, jonka lapsi kuulee ja ymmärtää, kutsutaan vastaanottavaksi kieleksi, ja kieltä, jonka hän itse pystyy tuottamaan, ilmaisukieleksi. Vastaanottava kieli ja ilmaisukieli ovat erilaisia, mutta ne molemmat kehittyvät huomattavasti kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Kielenkehityksen perusta on toimiva aistijärjestelmä, josta keskeisiä aisteja ovat kuulo- ja näköaisti. Toimivan aistijärjestelmän avulla lapsi hankkii tietoa ympäristöstään. Tarvitaan myös muistia tietojen tallettamiseen ja mieleen palauttamiseen, sekä päättelytaitoja johtopäätösten tekemiseen. Tarkkaavuuden taidot ohjaavat lasta keskittymään olennaiseen ja kyky toiminnanohjaukseen auttaa oman toiminnan suunnittelemisessa ja ohjaamisessa. Tärkeää on myös kielen osajärjestelmien, eli fonologian, leksikon, morfologian ja syntaksin, hallitseminen. Fonolo-

gia tarkoittaa kielen äännejärjestelmää, leksiko sanavarastoa ja morfologia kielen muodostumista pienimmistä merkitysyksiköistä. Syntaksi tarkoittaa lauseiden rakennetta. Jätän tarkemman käsitteistön tähän vain maininnaksi huomataksemme, että kielen kehittyminen on kaikessa luonnollisuudessaan monimutkainen ja monen osatekijän yhteinen prosessi. On tärkeää muistaa, että jokaisen lapsen kielenkehitys etenee oletusarvoista huolimatta yksilöllisesti. (Loukusa, Kunnari & Vedenkannas 2011, 25-26; Woolfson 2003, 11.)

Tutkin tässä teoriaosuudessa erityisesti 1-3-vuotiaiden lasten kielenkehitystä, sillä kaikki kohderyhmäni lapset osuivat tähän ikähaarukkaan.

4.4.1 1-1,5-vuotias

Kielen ja kommunikaation kehitys on jatkuva prosessi, joka alkaa lapsen ensimmäisestä parkaisusta ja jatkuu sen jälkeen koko elämän ajan (Johansson 1994, 11).

Hieman yli vuoden ikäinen lapsi on kiinnostunut laulu- ja loruleikeistä ja opittuaan niitä, yhtyy mukaan leikkiin. Lapsi osallistuu leikkeihin ja loruihin soveltamalla niihin omia kielellisiä taitojaan. Kun lapsi alkaa yhdistää kieltä hauskoihin asioihin, motivoituu hän itsekin äänteleämään ja myöhemmin puhumaan. Puhumaan oppiminen on monimutkainen prosessi, jossa lapsen tulee ymmärtää sanan merkitys, pystyä ääntämään se ja osata käyttää sitä kommunikaation välineenä. Lapsen kehitystä kannattaa tukea nimeämällä asioita ja kiinnittämällä lapsen huomio nimettäviin asioihin. Myös kuuntelutaitoihin kannattaa rohkaista miettimällä yhdessä, mistä erilaiset äänet tulevat. Yleensä jo 1-vuotiaana lapsi esimerkiksi taputtaa käsiään yhteen tai vilkuttaa pyydettyä. (Woolfson 2003, 71-74; Lyytinen & Lyytinen 2002 94-95; Olkkonen 2009, 12.)

1,5-vuotiaaksi mennessä lapsi pystyy noudattamaan yksinkertaisia sääntöjä, kun ympärillä ei ole liiallisia häiriötekijöitä. Lapsen sanavarasto kasvaa koko ajan, vaikka hän ei heti käytäkään kyseisiä sanoja. Tässä iässä lapsen sanavarastoon kuuluu yleensä 10-30 merkityksellistä sanaa. Alle 1,5-vuotiaan lapsen kanssa kannattaa lu-

eskella ja katsella kirjoja, sekä tarkoituksenmukaisesti etsiä katsekontaktia. (Woolfson 2003, 82-87; Sosiaalialan ammattijärjestö Talentian www-sivut 2016.)

4.4.2 1,5-2-vuotias

Alle 2-vuotias toistaa pyydettäessä äänneyhdistelmiä, esimerkiksi ”ma-ma”, ”da-da”, ja noudattaa ohjeita, esimerkiksi ”kosketa nenääsi” (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 46). Useimmiten ennen kahden vuoden ikää lapsi kehittää uusia sanoja soveltamalla kielen sääntöjä ja nimeää kuvissa esiintyviä asioita. 2-vuotiaan sanavarastoon kuuluu useimmiten jo noin 250 merkityksen omaavaa sanaa, vaikkakin määrä vaihtelee todella yksilöllisesti 0-600 sanan välillä. Monet lapsen sanoista ovat epäselviä ja vain lähipiiriin kuuluvien ihmisten ymmärrettävissä. Lapsi käyttää jo paljon konsonantteja, joiden lausumiseen tarvitaan suun etuosan lihaksia (esimerkiksi p, t ja m), mutta r- ja k-äänteet saattavat olla vielä vaikeita, sillä niiden lausuminen vaatii kielen liikkeiden eriytyneisyyttä. Vaikka lapsi oppii äänteet, hän saattaa silti vielä sekoitella niitä keskenään. Alle 2-vuotiaalle lapselle kannattaa kehittää entistä monimutkaisempia kuunteluleikkejä, soitattaa musiikkia ja laulaa. Puheen kehitystä auttaa, jos aikuinen liittyy puheeseensa kuvailevia eleitä ja liikkeitä sekä käyttää moninaista, elävää kieltä. Lasta kannattaa kannustaa liikuttelemaan huuliaan ja kieltään, sillä suujumppaleikit ovat sekä hauskoja että hyödyllisiä. Lapsella onkin alle 2-vuotiaana halu väännellä kieltään ja suunsa aluetta, päästellä kummallisia ääniä ja puhallella sylkikuplia. Lapsi tarkkailee aikuisia ja vanhempia lapsia ja matkii heidän käytöstään. (Woolfson 2003, 95-114; Sosiaalialan ammattijärjestö Talentian www-sivut 2016.)

4.4.3 2-2,5-vuotias

2,5-vuotias lapsi oppii kyselemällä, ihmettelemällä ja tutkimalla. Hän esittää paljon kysymyksiä ja kuuntelee vastauksia tarkkaan. 2,5-vuotias lapsi oppii keskimäärin 10 uutta sanaa päivässä ja yli 3000 sanaa vuodessa. Lapsen kielessä esiintyy sekä kielopin mukaisia taivutusmuotoja että hänen itse keksimiään taivutuksia ja sanamuotoja. Lapsen kehitystä voi edelleen tukea musisoinnilla, johon lapsi lähtee jo sanallises-tikin enemmän mukaan. Kielenkehityksen herkkyyskausi on lapsella kahden ja kol-

men ikävuoden aikana. Herkkyyskauden aikana lapsi on otollisimmillaan oppimaan tietyn taidon. (Woolfson 2003, 122-126; Olkkonen 2009, 12.)

Erityisesti toisen ikävuoden aikana lapsia tulisi ohjata erilaisiin jäljittely- ja kuvitteluleikkeihin. Toisen ikävuoden alkupuolella lapsi siirtyy symboliseen leikkiin, eli hän esimerkiksi ”juo” tyhjästä kupista ja antaa esineille uusia merkityksiä. Symbolisessa leikissä lapsi kykenee esittämään asioita ”leikisti”. Myös kielenkehitykselle on merkittävää, että lapsi pystyy tavallaan ymmärtämään pieniä asioita, joita ei oikeasti olekaan siinä hetkessä olemassa. (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 49, 94.)

4.4.4 2,5-3-vuotias

Kolmea ikävuotta saavutettaessa lapsen huomionkiinnittämiskyky ja kuuntelutaidot ovat parantuneet huomattavasti. Jo alle 3-vuotiaan puheessa on huomattavissa selkeästi prosodisia tekijöitä, kuten sanojen painotusta, intonaatiota ja rytmiä, joiden avulla lapsi vahvistaa sanojensa merkityksiä. 3-vuotiaan lapsen puheessa esiintyy omatekoisia taivutuksia ja muotoja. Puhe alkaa olla jo lähes täysin ymmärrettävää ja lapselta onnistuu apuverbien ja eri aikamuotojen käyttö. Puheeseen on tullut käsky-, kielto- sekä kysymyslauseita. Tässä vaiheessa lapselle kannattaa asettaa haasteita, esimerkiksi esittämällä erilaisia kysymyksiä ja rohkaisemalla lasta vastaamaan niihin. Lapsi innostuu ikätasolleen sopivista sanaleikkelyistä. (Woolfson 2003, 130; Latomaa 2016, 22-23.)

Ollessaan 3-vuotias, lapsi osaa käyttää kaikkia aikuisenkin puheessa esiintyviä vokaaleja. Konsonanttien ääntäminen on lapsille haastavampaa, joten niiden oikeaa ääntämistä odotetaan vasta 5-vuotiaalta lapselta. 5-vuotiaana lapsen äänteiden käyttö on useimmiten yleiskielemme mukaista. (Lyytinen & Lyytinen 2002, 94.)

4.5 Kielenkehityksen haasteista

Kommunikaation ja kielen ongelmia diagnosoidaan Suomessa yleensä vasta 4-5-vuotiailla lapsilla, vaikka pyrkimyksenä on pystyä tunnistamaan vaikeuksia yhä var-

haisemmassa vaiheessa. Ennakoivalla puuttumisella voitaisiin vähentää myöhemmin esiintyvien vaikeuksien kasaantumista. Tällaiset vaikeudet vaikuttavat merkittävästi muun muassa lapsen minäkuvaan ja sosiaalisten suhteiden luomiseen. Pulmien tunnistaminen ja tukeminen varhaisessa vaiheessa on tehokkaampaa kuin kielihäiriöisten myöhempi kuntouttaminen. (Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 85; Laakso 2011, 182.)

Puhemotorisia vaikeuksia ovat esimerkiksi epäselvä puhe sekä vaikeudet suun, kielen ja kasvojen liikkeiden hallinnassa. Puhemotoriset vaikeudet haittaavat myös mielessä tapahtuvaa kuultujen sanojen toistamista, eli fonologisen työmuistin toimintaa. Tämä aiheuttaa monen tasoisia kielellisiä ongelmia, esimerkiksi äänteiden epätarkkuutta ja sanojen kertymisen hitautta. Muita kielenkehityksen haasteita aiheuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi kuulo, neurologinen status, tunne-elämä ja kasvuolosuhteet, ei-kielellinen vuorovaikutus, puheen tuottaminen tai sen ymmärtäminen. Lapsen puheen viivästymään saattaa vaikuttaa esimerkiksi yksitoikkoinen ja virikkeetön kielellinen ympäristö tai kielellisesti monipuolisten ja rikkaiden vuorovaikutussuhteiden puuttuminen. (Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 89, 118; Olkkonen 2009, 15.)

Joskus kielenkehityksen haasteet näkyvät päiväkotiryhmissä selkeästi, joskus taas niiden havaitseminen on ammattikasvattajillekin vaikeaa. Kielellisistä haasteista kärsivä lapsi hakeutuu usein samoihin leikkeihin, sillä tuntee ja tietää niiden kulun. Tällainen lapsi myös kehittyy loistavaksi tilannevihjeiden käyttäjäksi ja tukeutuu non-verbaaliseen viestintään. Kielihäiriöinen lapsi saattaa esimerkiksi ajautua usein kiistatilanteisiin muiden lasten kanssa, sillä hän ei vielä muiden tavoin ymmärrä, miten erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa tulee toimia. (Olkkonen 2009, 15-16.)

On oleellista, että lapsi voi ilmaista itseään niillä keinoilla, jotka toimivat jo hyvin.

(Vuorotellen-opas 2007).

Tutkimusten perusteella on olemassa paljon lapsia, joiden kielenkehitys vauhdittuu vasta kolmannen ikävuoden kohdalla. Tällaiset lapset eivät tuota sanoja kahden vuoden iässä tai heidän sanavarastonsa on hyvin suppea. Näiden lasten kielenkehitystä tutkittaessa on todettu, että puolet heistä saavuttaa ikäryhmänsä taidot kolmannen

ikävuoden aikana ja jatkaa tästä normaalia kehitystä eteenpäin. On kuitenkin pystytty todentamaan, että kielenkehityksen viiveistä kärsivillä lapsilla on suurempi riski myöhemmässä elämässään kohdata haasteita kielellisissä tehtävissä, joissa tutkitaan sanaston laajuutta, kielellistä muistia, lauserakennetta sekä kirjoittamisen ja lukemisen taitoja. Myöhään puhumaan oppineista lapsista puolella kielenkehitys jatkuu hitaana. Tällaisten kielellisten pulmien ennaltaehkäisemiseksi on tärkeää, että jo pienten lasten päiväkotiryhmissä tehdään suunnitelmallista ja tarkoituksellista lasten havainnointia. (Reunanen 2011, 24.)

Usein ajatellaan, ettei ihminen tarvitse kuntoutusta, jos hänellä on lievä äännevirhe, sillä hän tulee ymmärretyksi siitä huolimatta. Näin on erityisesti pienten lasten kohdalla, joiden kehittymätön ääntäminen hyväksytään helposti sellaisenaan. Tällöin lasten on vaikea motivoitua äännevirheidensä korvaamiseen, koska heitä ymmärretään muutenkin. Yleensä varhaisen puheen poikkeavuudet katoavat kehityksen myötä, mutta jos näin ei ole, kannattaa puheen kehitykseen hakea apua ammattilaisilta. (Launonen 2011, 245-246.)

Kun varhaiskasvatuksen piirissä huomataan lapsen kehityksessä vaikeuksia, pitäisi lapselle suunnitella ja antaa tukea mahdollisimman nopeasti. Varhaiskasvatuksessa tukea kielenkehityksen haasteisiin voivat antaa ryhmän kasvattajien lisäksi esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja puheterapeutit. Kun kyseessä on alle 3-vuotias lapsi, eikä kielellinen haaste ole merkittävän laaja tai vaikea, riittää perheen ja päiväkodin kasvattajien antama tuki yleensä ratkaisemaan ongelmat. On havaittu, että vanhempien on helpompi ottaa vastaan lapsensa kehitystä koskevia neuvoja ja tukea, kun niistä keskustellaan yhdessä päiväkodin kasvattajien kanssa. Vanhemmat luottavat usein ammattikasvattajien näkemyksiin lapsestaan ja niinpä kasvattajat ovat tärkeässä asemassa esimerkiksi lasten kielellisten haasteiden havainnoimisessa. (Ahoonon, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 89, 118; Keskinen 2002, 235.)

5 KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA

Lapsi on hyvän päivähoidon ja monipuolisen toiminnan arvoinen (Keskinen 2002, 236).

Suomalaisista lapsista suurin osa osallistuu jonkinlaisiin varhaiskasvatuspalveluihin, jotka tukevat lapsen kehitystä sekä edistävät oppimisen valmiuksia ja sosiaalisia taitoja (Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen 2014, 117). Vuonna 2014 yli 180 000 lasta on saanut varhaiskasvatuspalvelua päiväkodissa. Päiväkoti on monenlaiselle toiminnalle otollinen paikka, joka tavoittaa suuren otannan alueen varhaiskasvatuksesta ikäisistä lapsista. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut.)

Päiväkodissa tapahtuvaa toimintaa ohjaa ja säätelee valtakunnallinen varhaiskasvatustuki, kaupungin tai kunnan ja jokaisen yksikön oma varhaiskasvatussuunnitelma. Jokaiselle varhaiskasvatuspalveluita käyttävälle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon asetetaan yksilölliset tavoitteet. Lain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua ja kehitystä, tukea oppimisen edellytyksiä sekä mahdollistaa leikin ja liikkumisen kautta myönteisiä oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksessa tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea. (Varhaiskasvatustuki 36/1973, 2§.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka edistää pienten lasten tasapainoista kehitystä, oppimista ja kasvua. Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsiperheiden tuki- ja palvelujärjestelmää ja sitä toteutetaan suunnitelmallisesti usein juuri päiväkodeissa. Siellä pystytään varhaisen tuen avulla huomaamaan ja ennaltaehkäisemään lasten kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. (Adenius-Jokivuori, Eronen & Laakso 2014, 171; Woolfson 2003, 11)

5.1 Puhumaan innostava oppimisympäristö

*Jokainen hetki lapsen saapumisesta päiväkotiin, aina kotiinlähtöön asti, tarjoaa loistavia mahdollisuuksia monipuoliseen kielenkäyttöön (Koppinen, Lyytinen & Rasku-
Puttonen 1989, 132).*

Paitsi perimällä, myös ympäristöllä on suuri merkitys lapsen kielenkehityksessä. Lapsella on luontainen tahto olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja jakaa asioita heidän kanssaan. Tämä vahvistaa lapsen halua havainnoida, tutkia ympäristöään ja oppia siitä uusia asioita. Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristö käsitetään laajana monimuotoisena kokonaisuutena, johon kuuluvat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. Näiden kaikkien tulee olla kunnossa, jotta oppimisympäristö on mahdollisimman suotuisa lapsen kasvulle ja kehitykselle. Fyysinen oppimisympäristö käsittää tilat, joissa toiminta tapahtuu, sekä niihin kuuluvat materiaalit ja välineet. Oppimisympäristön tulee olla joustava, jotta sitä voidaan muokata yksittäisten lasten ja koko lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Psyykkisessä oppimisympäristössä suurin merkitys on vallitsevalla ilmapiirillä, jonka toivotaan olevan lämmin ja lasta arvostava. Lapsen ja ryhmän ohjaaminen, rohkaiseminen ja kannustaminen vahvistavat toimivaa psyykkistä oppimisympäristöä. Sosiaalisesti turvallinen oppimisympäristö luodaan toimivan vuorovaikutuksen kautta, jota lapsi harjoittelee esimerkiksi leikin avulla. Aikuisen esimerkki ja omat toimintatavat luovat pohjaa päiväkodissa vallitsevalle sosiaalisesti turvalliselle oppimisympäristölle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005; Hemminki & Nuopponen 2013, 22-24; Lyytinen & Lyytinen 2002, 87-88; Adenius-Jokivuori, Eronen & Laakso 2014, 171; Woolfson 2003, 11.)

Päiväkodin oppimisympäristön tulee olla sellainen, että se tukee kielellisesti eri tasoilla olevien lasten kokonaisvaltaista kehitystä (Adenius-Jokivuori, Eronen & Laakso 2014, 172-174). Ympäristön täytyy antaa lapsille sopivasti valmiita virikkeitä, jättäen kuitenkin tilaa myös omalle ajattelulle ja luovuudelle. Oppimisympäristö tulee rakentaa niin, että se palvelee lapsen tarpeita. On oleellista, että lapsille tarkoitettujen toimintavälineiden ovat heidän ulottuvillaan paikassa, josta lapset osaavat niitä etsiä. Lasten saatavilla kannattaa pitää paljon erilaisia kirjoja, jotka ovat hyviä viihdykkeitä myös esimerkiksi odotus- ja siirtymätilanteisiin. Myös käytössä olevat tilat ja struktuuri voivat antaa kielenkehitykselle positiivista pontta. Päiväkodista tulisi löytyä

tiloja, joissa lapset pääsevät keskittymään meneillään olevaan leikkiin tai toimintaan ilman liiallisia häiriötekijöitä. Kun lapset katselevat kirjoja, tulisi tilan ja ympäristön olla rauhallinen, jotta keskittyminen pysyy kirjassa. Kaikkein tärkeintä on siis turvallisen, avoimen ja oivaltavan ympäristön luominen, sillä se, mitä lapsi ensimmäisinä elinvuosinaan kokee, muokkaa ja rakentaa hänen aivojaan erityisellä tavalla. (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 127; Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut.)

5.2 Ammattikasvattajien rooli

Päivähoidon työntekijät saattavat olla lapselle ajallisesti enemmän läsnä, kuin omat vanhemmat, vaikka lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde onkin korvaamaton (Launonen 2011, 251).

Kielenkehitys on vahvasti sidoksissa vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Päiväkodin henkilökunta voi omalla toiminnallaan kehittää lasten kielellistä osaamista. Jokaisen lapsen kanssa toimivan aikuisen kannattaa aika ajoin pohtia omaa kieltään, sen käyttöä ja kehittymistä sekä vuorovaikutustaitoja. Päiväkodissa työskentelevän kannattaa myös kiinnittää huomiota siihen, että kieltä käytetään käskemisen ja ohjeistamisen lisäksi päivittäin muun muassa tunteiden ilmaisemiseen ja vuorovaikutuksen parantamiseen. Lapselle puhuttaessa on tärkeää nimetä asioita ja puhua tavalla, jonka lapsi ymmärtää. Kannustava ja kiireetön ilmapiiri edistää vuorovaikutusta ja oppimista. On tärkeää, että lapsi kokee olonsa hyväksytyksi; hänen onnistumisiaan korostetaan ja epäonnistuminen sallitaan. Lasta tulee kannustaa yrittämään ja kokeilemaan. Lapset oppivat erityisesti jäljittelemällä muiden tapoja ja toimintaa, joten ammattikasvattajien esimerkillä on valtava voima. Toimintaa jäljitellessään lapsi saa myös palautetta ympäristöltä, sekä verbaalisella että nonverbaalisella tasolla. (Aro & Siiskonen 2014, 175-177; Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 3, 22; Suvanto 2011, 279.)

Oppiminen on suotuisaa, kun lapsella on turvalliset kiintymyssuhteet ensin häntä päiväkodissa hoitaviin aikuisiin ja myöhemmin siellä oleviin muihin lapsiin. Aikuisen tulee rohkaista lapsia niissä taidoissa, joita he ovat juuri omaksumassa. Esimer-

kiksi alle 3-vuotiasta on tärkeää tukea kielenkehityksen eri vaiheissa. (Lyytinen & Lyytinen 2002, 87-88.)

Varhaiskasvatus voi tarjota tärkeää tukea kielihäiriöisen lapsen perheelle, vaikka heillä ei varsinaisesti olisikaan päivähoidon tarvetta. Varhaiskasvatuksessa yleisesti puhutaan varhaisesta ja erityisestä tuesta, joilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen yhteydessä annettavaa tukea lapsen kasvulle ja kehitykselle. Kielenkehityksen tukemisesta on hyötyä, vaikka ongelmat osoittautuisivatkin sellaisiksi, ettei niiden perusteella tarvitse tehdä lapselle tarkempaa diagnoosia. Yksi keskeisin lähtökohta on ennaltaehkäisy. Lasten kehitystä suunnitelmallisesti tukeva varhaiskasvatus haastaa päivähoidon henkilöstön kehittämään toimintatapojaan ja ylläpitämään ajankohtaista osaamistaan koko ajan. Ei ole tarkoituksenmukaista eristää kielellisistä vaikeuksista kärsivää lasta, vaan luoda koko lapsiryhmälle sellaista toimintaa, johon jokainen pysyy omien taitojensa mukaan osallistumaan. Päiväkodeissa toiminta suunnitellaan niin, että se tukee sekä kielihäiriöisten että muiden lasten kokonaisvaltaista kehitystä. (Adenius-Jokivuori, Eronen & Laakso 2014, 172-174.)

Pienen lapsen kielenkehitystä voi sekä kotona että päiväkodissa tukea monin eri tavoin. Aikuisen kannattaa vastata lapsen ääntelyyn, ilmeisiin ja nauruun, katsoa silmiin ja jutella sekä lorutella ja laulaa. Laulujen ja lorujen kautta lapsi oppii kielen rytmiä ja rakennetta. Lapsen sanavarastoa ja kielenkäyttöä voidaan rikastuttaa lukiemalla lapsen kehitystasoon sopivia loruja, riimejä ja runoja (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 127). Lapsi oppii paljon mallintamalla, joten lapsen mukaan ottaminen, yhdessä tekeminen ja asioiden sanoittaminen ovat avainasemassa kielenkehityksen tukemisessa. Puheen tukena kannattaa käyttää ilmeitä tai kuvia. Esimerkiksi tunteista puhuessa, voi tunnetta näyttää samaan aikaan omilla kasvoillaan. Tämä auttaa lasta keskittymään ja ymmärtämään. Kielenkehitykseen liittyy olennaisesti myös kuuleminen, joten lasten kanssa kannattaa jäädä ihmettelemään ja kuulostelemaan maailman ääniä. Pienet lapset tarvitsevat leikkiinsä usein paljon aikuisen tukea. Näissä tilanteissa aikuisen tulee ohjata ja kannustaa lapsia yhteisleikkeihin. (Pienen kielipolku –opas.)

Ammattikasvattajien rooli on merkittävä myös kielenkehityksen vaikeuksia havainnoidessa. Kasvattajien tulee päivittäisissä toiminnoissa tehdä havaintoja lapsen kehi-

tyksestä ja sen haasteista ja keskustella niistä yhdessä vanhempien kanssa. Yhdessä vanhempien kanssa esimerkiksi varhaiskasvatuskeskustelussa sovitut tavoitteet ja toimintatavat ohjaavat lapselle annettavaa varhaiskasvatusta ja edustavat lapsen tarpeita. Kasvattajat ovat otollisessa asemassa myös päästessään tapaamaan vanhempia päivittäin tai lähes päivittäin. Nämä hetket tarjoavat hyödyllisiä tilaisuuksia esimerkiksi kielenkehitystä tukevien vinkkien ja ohjeiden antamiselle, jotta vanhemmat pystyisivät myös omalla käytöksellään edesauttamaan lapsensa kielenkehitystä. Kielenkehityksen ongelmien ehkäisemisen ja havaitsemisen vuoksi on tärkeää, että ammattikasvattajat tuntevat normaaliin kielenkehitykseen liittyvät vaiheet ja niissä ilmaantuvat ongelmat. (Olkkonen 2009, 12. Suvanto 2011, 279-280.)

5.3 Vertaissuhteiden merkitys

Leikki on lapselle ominainen tapa vuorovaikutussuhteiden harjoitteluun. Leikki antaa mahdollisuuden tarkastella ja havainnoida muiden lasten toimintatapoja sekä tavan ilmaista ajatuksia ja tunteita. Päiväkodissa saatavat useat lapsikontaktit vaikuttavat yleensä positiivisesti kielen laatuun ja sanaston monimuotoisuuteen. Lapsi oppii paljon mallintamalla, mihin päiväkotitoiminta luo oivan mahdollisuuden, kerätessään yhteen suuren otannan alueen saman ikäisistä lapsista. (Olkkonen 2009, 11, 13.)

6 TOIMINNALLINEN OSUUS

6.1 Toiminnan suunnittelu

Lapsi rakentaa itse käsitystään ympäröivästä maailmasta, eikä siihen liittyviä tietoja voi siirtää lapsen päähän pelkän kielen avulla. Jotta lapsi oppii uusia asioita, tulee hänen oivaltaa ne oman toiminnan kautta. (Lyytinen & Lyytinen 2002, 89-91.)

Suunnittelin toiminnan etukäteen, mutta muokkasinkin sitä myöhemmin lapsiryhmän tarpeiden ja omien havaintojeni perusteella.

On tärkeää huomata, että juttelu lapsen kanssa riittää, eikä järjestelmällistä äänneiden opettelua tarvitse vielä 2-vuotiaan lapsen kanssa tehdä (Koppinen, Lyytinen & Ras-ku-Puttonen 1989, 40). Tämän vuoksi suunnittelin tuokiot tukemaan jokaisen lapsen kielenkehitystä, heidän yksilöllisistä kielitaidoistaan riippumatta. Toiminnassa ei järjestelmällisesti opeteltu haastavia äänneitä, vaan leikin ja hauskuuden kautta saatiin lapset harjoittamaan puhemotoriikkaa ja äänneitä. Lapsen kehityksen varhaisvaiheissa toiminnan ei tarvitse olla monimutkaista. Lapset hyötyvät kasvattajien systemaattisesti kielellisiä taitoja tukevasta toiminnasta. (Olkkonen 2009, 37-38.)

Toiminta sijoitettiin keskelle päiväkotipäivää ja siihen osallistuivat ne lapset, jotka sillä hetkellä olivat päivähoitossa. Koska kohderyhmänä oli vuorohoitoryhmä, muutamalla kerralla paikalla oli vain 1-2 lasta. Tällaisina päivinä mukaan otettiin muutama 3-vuotias lapsi viereisestä ryhmästä. Myös nämä toisen ryhmän lapset olivat minulle entuudestaan tuttuja. Lapset on hyvä jakaa pienryhmiin ja alle 3-vuotiaille sopiva ryhmäkoko yhden aikuisen kanssa on neljä lasta (Lund 2002, 244). Pohdin yhdessä ryhmän lastentarhanopettajan kanssa, että sopiva lapsimäärä olisi noin 3-6 lasta. Osa lapsista osallistui toimintaan vain kerran, osa jokaisella kerralla, sen mukaan, miten he olivat päiväkodissa paikalla. Lasten vaihtelevuus ei kuitenkaan haitannut toimintaa, sillä sen tarkoitus oli juurikin tarjota kielenkehitystä tukevaa toimintaa kaikille lapsille, eikä vain niille, joille kielenkehityksessä oli jo ilmennyt pulmia. Jätin tarkoituksella kysymättä jokaisen toimintapäivän osallistujat etukäteen, mikä täytyi huomioida suunnittelussa. Toiminnan täytyi siis olla sellaista, että se soveltuisi hyvin kaikille alle 3-vuotiaille lapsille.

Pienet lapset vasta harjoittelevat keskittymistä, eivätkä näin ollen jaksa keskittyä samaan toimintaan kovin pitkää aikaa, vaikka se olisikin mielekästä. Suunnittelin jokaiselle toimintakerralle juuri tämän takia aloituksen ja lopetuksen lisäksi vain yhden toiminnon ja kaikkien näiden yhteinen kesto oli noin 10-20 minuuttia.

Tärkeää on iloinen vuorovaikutus ja yhdessäolo. Aikuisen aktiivinen osallistuminen lisää lapsen motivaatiota toimintaan. Yhdessä aikuisen kanssa tapahtuva kielellä leikkiminen edistää kielenkehitystä ja siihen liittyvää luovuutta (Olkkonen 2009, 14). Toiminta on mielenkiintoista silloin, kun siinä on riittävästi haastetta, mutta se ei kuitenkaan ole lapselle ylitsepääsemättömän vaikeaa. Myönteisissä vuorovaikutusti-

lanteissa lapsi saa palautetta taidoistaan sekä kokee turvallisuuden tunnetta. Tällaisissa tilanteissa lapsi voi myös käsitellä pettymyksiä ja saada niihin aikuiselta tarvitsemaansa tukea. On aikuisen vastuulla huolehtia, että kielen opetteleminen tapahtuu lapselle ominaisella tavalla, eli pääsääntöisesti toiminnan ja leikin kautta. Kasvattajan puheen täytyy olla lapsen taitoihin sopivaa ja riittävän selkeää, sekä ohjeiden lyhyitä ja helposti ymmärrettäviä. Aikuisen käyttämä liian vaikea kieli ei motivoi lasta osallistuman toimintaan. On tärkeää, että samat ohjeet pyritään antamaan mahdollisimman lapselle ymmärrettäviksi mahdollisimman monen kanavan kautta. Ohjeissa ja toiminnassa voi sanallisen viestinnän tukena käyttää muun muassa kuvia, esineitä ja omaa malliesimerkkiä. (Hemmilä & Nuopponen 2013, 20; Lyytinen & Lyytinen 2002, 116-117.)

Vaikka toiminta tapahtuu lapsen hoitopäivän aikana ja paikalla on päiväkodin henkilökuntaa, on tärkeää tiedottaa lasten vanhempia toiminnasta ja pyytää heiltä lupaa lapsen osallistumiselle. Hoidin tiedottamisen ja osallistumisluvan kysymisen kaavakkeella (Liite 2), jonka päiväkodin työntekijät jakoivat lasten vanhemmille. Jokaisella toimintaan osallistuneella lapsella oli siihen vanhempien suostumus.

Hyvään toimintaan kuuluu selkeä aloitus, varsinainen toimintaosuus ja lopetus. Toiminnan selkeyttämiseksi päätin, että aloitus on joka kerralla sama ”bussilaulu”. Bussilaulu oli lapsille entuudestaan jo hieman tuttu. Laulun sanoissa esiintyy toistoa ja helppoja ääniteitä, joten pienimmätkin lapset pysyivät hyvin mukana.

6.2 Toiminnassa käyttämäni menetelmät

6.2.1 Kuvakortit

Merkityksellisin toiminnassa käyttämäni kielenkehitystä tukeva menetelmä olivat kuvakortit. Kuvat tukevat ymmärtämistä ja ympäristön hahmottamista. Kuvankäyttömenetelmät on alkujaan luotu vastaamaan kielenkehityksen ongelmista kärsivien tarpeita. Niiden on kuitenkin todettu olevan hyödyksi aivan kaikille, ja niinpä kuvia on otettu esimerkiksi monissa päiväkotiryhmissä päivittäiseen käyttöön sanallisen viestinnän tukena. Kuvien käyttö tukee ajatusta siitä, että ihminen oppii monien eri

aistien välityksellä ja jokaisen ihmisen oppiminen on yksilöllistä. Kuvien perusedellytys on se, että lapsi ymmärtää asian ja sitä esittävän kuvan yhteyden. Puhetta tukevien keinojen käyttäminen edesauttaa lapsen ymmärtämis- ja ilmaisutaitojen kehittymistä. (Kuvat kommunikoinnissa -opas 2014; Pienen kielipolku -opas; Vuorotellen-opas 2007; Kuuloavaimen www-sivut.)

Haleniuksen Pro gradu -tutkielman mukaan lastentarhanopettajat ovat kokeneet, että kuvallinen materiaali helpottaa lapsia keskittymään kuuntelemiseen ja tekemiseen. Kun saatavilla on myös kuvallista materiaalia, lasten mielenkiinto säilyy ja he jaksavat paremmin toiminnan loppuun asti. (Halenius 2012, 59.)

Olen opintojen ja työkokemuksen perusteella huomannut, että kuvien käyttö puheen tukena on hyödyllistä. Käytin kuvia kyseisessä lapsiryhmässä jo aiemmin harjoittelu-aikanani, joten oli luonnollista ottaa ne mukaan myös opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen. Kaikki käyttämäni kuvat etsin Papunetin kuvatyökalun avulla, tulostin ja laminoin, jotta ne pysyisivät käyttökelpoisina pitkään. Papunetin kuvatyökalun avulla voi etsiä käyttöönsä esimerkiksi piirrettyjä kuvia tai valokuvia laajasti eri kategorioista. Päädyin käyttämään toiminnassa piirrettyjä, yksinkertaisia kuvia, jotta niiden hahmottaminen olisi mahdollisimman helppoa, kun kohderyhmään kuului pieniä lapsia. Kuvia voi tällaiseen tarkoitukseen myös esimerkiksi leikata lehdistä tai piirtää itse. Toiminnassani kuvakortteja oli käytössä kerrallaan noin 1-2 jokaista lasta kohden.

6.2.2 Pienryhmätoiminta ja aikuisen henkilökohtainen tuki

Pienryhmissä lasten havainnointi on isoa ryhmää helpompaa ja ohjaaminen tarvittaessa yksilöllisempää. Pienryhmissä myös vertaisoppiminen, eli toisten lasten hyödyntäminen onnistuu paremmin. Minun ohjatessa toimintaa, sai mukana ollut lastentarhanopettaja oivallisen tilanteen lasten ja heidän taitojensa havainnointiin. Usein juuri lastentarhanopettaja on se, joka ohjaa lapsiryhmän toimintaa. Kun ohjaaja onkin ulkopuolinen, pystyy ryhmän lastentarhanopettaja keskittymään tavallista enemmän pelkkää havainnointiin. Pienryhmässä pystytään huomioimaan paremmin jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja antamaan niiden mukaista ohjaamista. Pienryhmässä

myös lapset pystyvät keskittymään paremmin, kun ympärillä on vähemmän ärsykeitä. (Sosiaalialan ammattijärjestö Talentian www-sivut.)

6.2.3 Laulut, lorut ja rytmi

Lapsen sanavarastoa, mielikuvitusta ja kielenkäyttöä voidaan kehittää lukemalla lapselle kielellisesti rikkaita runoja, riimejä, satuja ja loruja. Lorut auttavat lasta muodostamaan visuaalisia mielikuvia ja kasvattamaan kielellistä tietoutta. Samojen, tutujen lorujen toistaminen opettaa lapsia muistamaan yhä enemmän sanoja ja saa lapsen tarkkailemaan sanoja. Myös laulut ja musiikki tukevat lapsen kielenkehitystä ja ilmaisu- ja keskittymiskykyä. (Sosiaalialan ammattijärjestö Talentian www-sivut; Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 127; Latomaa 2013, 7.)

6.2.4 Oppiminen leikin kautta

Lapsi oppii parhaiten leikin kautta ja se on lapselle luonnollisin tapa itseilmaisuun. Lapsen innostusta leikinomaiseen oppimiseen voidaan hyödyntää, kun opetetaan tietoja ja taitoja. Parhaat tulokset kielellisten taitojen ohjaamisesta saadaan, kun ohjaukseen liittyy leikinomainen tilanne, ja lapset ovat tehtävästä kiinnostuneita ja innostuneita oppimaan. Asiantuntijat ovat samaa mieltä siitä, että lapselle mieluisan tekemisen ohella oppi tarttuu hyvin. Leikin kautta tapahtuva oppiminen luo myönteistä ajatusta tiedon hankkimisesta ja tutkimisesta. Leikin avulla lapsi oppii muun muassa yhteistoimintaa, sääntöjä ja tunteiden säätelyä. Jotta oppiminen voi tapahtua leikin kautta, tulee sen tapahtua lapsen ehdoilla, eli hänen ajatuksensa ja toiveensa otetaan hyvin huomioon toiminnan etenemisessä. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut; Oppi&ilo www-sivut. Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 94.)

6.2.5 Myönteinen oppimistilanne

Oppimista tapahtuu heikommin pakottamalla tai epäsuotuisissa olosuhteissa. Oppimistilanteesta tulisi aina luoda myönteinen ja positiivinen. Myönteiseen oppimistilanteeseen vaikuttaa suuresti ilmapiiri, jonka tulee olla kannustava, onnistumisia pai-

nottava ja epäonnistumisia hyväksyvä. Toiminnassani tärkeää on, ettei lapselle sanota hänen epäonnistuneen. Jokainen on hyvä ja osaava sellaisena, ja sellaisilla taidoilla, kuin on. Lapsille näytetään mallia kuvien ja aikuisen avustuksella ja heitä kannustetaan yrittämään. Jos lapsi ei kuitenkaan itse halua toimia juuri annetun kuvaohjeen mukaan, hänen ei ole sitä pakko tehdä. Läsnäolo ja muiden seuraaminen riittävät toimintaan osallistumiseen. Kun ilmapiiri on positiivinen ja salliva, uskaltavat epävarmemmatkin lapset pikkuhiljaa osallistua ja kaikki tuntevat olonsa turvalliseksi. Ohjaamassani toiminnassa lapset ja aikuiset toimivat hymy huulilla, pilke silmäkulmassa, omasta tahdostaan, omilla taidoillaan ja jatkuvan kannustamisen sekä positiivisen palautteen avulla. Ketään ei arvostella, moitita tai väheksytä, vaan jokainen hyväksytään omine taitoineen. Kun aikuinen on halukas oppimaan uutta, välittyy tämä asenne ympäristöön. Aikuisen positiivinen asenne oppimiseen heijastuu myös lapsiin. Näin oppimiselle luodaan mahdollisimman suotuisa ja ihmisystävällinen tilanne. (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 137.)

6.3 Varsinainen toiminta

Varsinainen toiminta ajoittui kahdelle viikolle elokuussa 2016. Itsestäni riippumattomista syistä etukäteen sovittuja päiviä jouduttiin hieman muuttamaan, mutta viisi kertaa saatiin kuitenkin mahdutettua kahden viikon sisään. Osa kerroista tapahtui aamulla heti aamupalan jälkeen, osa iltapäivällä välipalan jälkeen.

6.3.1 Ensimmäinen kerta

Aloitus: Bussilaulu (Liite 1)

Varsinainen toiminta: Eläinkorttien mukainen ääntely ja liike (liite 4)

Lopetus: Körö-körö kirkkoon (Liite 1)

Ensimmäiselle kerralle tehtiin kuvakortteja, joissa oli eri eläinten kuvia. Lapset istuivat piirissä lattialla ja kuvakortit sekoitettiin keskelle kuvapuoli alaspäin. Tässä harjoiteltiin oman vuoron odottamista ja vuoron antamista toiselle, joten lapset nostivat

järjestyksessä yksi kerrallaan kortin lattialta. Kuvaa katsottiin yhdessä ja annettiin lasten kertoa, mikä eläin kuvassa on. Kuvissa oli lapsille tuttuja eläimiä, esimerkiksi kissa, koira, lehmä tai käärme. Tämän jälkeen mietittiin yhdessä, minkälaista ääntä kyseinen eläin pitää ja miten se liikkuu. Kun ääni ja liike oli mietitty, lähdettiin liikumaan ympäri tilaa, samalla ääntä pitäen. Aikuiset kannustivat kaikkia lapsia mukaan ja muistuttelivat tarvittaessa sekä äänestä että liikkeestä. Tämän jälkeen palattiin takaisin ja seuraava lapsi sai nostaa uuden kortin.

Ensimmäisellä kerralla toimintaan osallistui neljä lasta; kolme 3-vuotiasta ja yksi hieman alle 2-vuotias. Tänä päivänä paikalla oli poikkeuksellisesti vain yksi oman ryhmän lapsi, joten viereisestä isompien ryhmästä otettiin mukaan juuri kolme vuotta täyttäneitä lapsia. Toiminta oli lapsille todella mielekästä ja kaikki lähtivät reippaasti mukaan. Uskon, että lasten oli liikkeen avulla helppo eläytyä eri eläimiksi, mikä auttoi myös ääntelyssä.

6.3.2 Toinen kerta

Aloitus: Bussilaulu

Varsinainen toiminta: Ilmekortit (Liite 5)

Lopetus: Körö-körö kirkkoon

Ilmekortteja käytiin läpi samantyyllisesti kuin eläinkorttejakin. Kortit asetettiin piirin keskelle kuvapuoli alaspäin ja lapset nostivat vuorollaan yhden kortin. Yhdessä lasten kanssa ihmeteltiin ja tutkiskeltiin kortin ilmettä ja yritettiin saada omat kasvot samanlaiseen asentoon.

Kielen ja puheen muodostumiseen tarvitaan suun ja kasvojen alueen lihaksia. Niiden harjoittaminen on lapsille paitsi hauskaa, myös hyödyllistä. Ääntelyä ja ilmeilyä voi harjoitella esimerkiksi peilin edessä. Myös puhaltaminen ja imeminen ovat tärkeitä motorisia harjoituksia suun alueen kehittymiselle. Lapset nauttivat, kun saivat luvallisesti ja aikuisten kanssa, väänellä naamaansa ja esimerkiksi näyttää kieltä toisil-

leen. Ilmeilyt saivat koko ryhmän nauramaan hyväntuulisesti ja loivat ilmapiirin, jossa lapset uskalsivat rohkeasti yrittää vaikeitakin ilmeitä. Ilmekorteista haukottelu, poskien täyttäminen ilmalla ja huutaminen tuntuivat ja vaikuttivat olevan lapsille kaikkein haastavimpia. Vaikka osa liikkeistä olikin lapsille haasteellisen tuntuisia, kaikki yrittivät ja tekivät parhaansa. Korttien joukossa oli sekä helppoja että hieman vaativampia ilmekuvia, mutta ne oli mietitty niin, että alle 3-vuotiaat pystyvät niitä toteuttamaan. Tällä kerralla lapset innostuivat erityisen paljon loppulorusta ja sen rytmittämisestä, joten loru tehtiinkin lasten toiveesta muutamaan kertaan. Totesin rytmittämisen hyväksi ideaksi, sillä se paitsi tukee kielellisiä valmiuksia, myös antoi lapsille loruttelun ajaksi sopivaa tekemistä. (Pienen kielipolku –opas.)

Tällä kerralla mukana oli viisi lasta, joista kaksi oli 3-vuotiaita, yksi 2-vuotias ja kaksi hieman alle 2-vuotiaita. Nuorimmatkin lapset jaksoivat todella hienosti keskittyä ja olivat kiinnostuneita toiminnasta. Uskon, että kiinnostusta ylläpiti se, että kaikki, myös aikuiset, osallistuivat toimintaan ja hassuttelivat lasten mukana. Toiminta oli myös kestoltaan sopiva, eikä kukaan sen takia ehtinytkään kyllästyään.

6.3.3 Kolmas kerta

Aloitus: Bussilaulu

Varsinainen toiminta: Ti-Ti Nallen rytmihyppely

Lopetus: Körö-körö kirkkoon

Ti-Ti Nallen rytmihyppely -laulun otin mukaan toimintaan vaihtelun vuoksi. Se on myös päiväkotiryhmän hektisiä päiviä ajatellen nopea, valmisteluja vaatimaton ja silti lapsille mieluinen toiminta, joka on kätevä ottaa arjessa mukaan päiväkodin toimintahetkille. Laulun mukana kuunnellaan rytmiä ja liikutaan eri tavoin sen perusteella. Ti-Ti Nalleen liittyvä pedagogiikka ja toiminta ovat minulle tuttuja, sillä olen aiemmin työskennellyt Ti-Ti Nallen Talossa Ikaalisissa. Musiikki on hyvin elävää ja sen rytmiin on helppo lähteä mukaan. Myös laulun sanat ovat yksinkertaiset ja toimivat samalla ohjeina. Musiikkiin liittyvä rytmikka tukee muun muassa puhe-,

luku- ja kirjoitustaitoja. Rytmihyppely toimi musiikkiliikuntana, jonka tavoitteena on muun muassa rytmitajun, kuunteluherkkyuden, keskittymiskyvyn ja kommunikointitaitojen kehittyminen. (Strandman 2008, 37.)

Lapset riemastuivat Ti-Ti Nallen rytmihyppelyistä ja pyysivät laulua vielä uudestaan. Myös ryhmän lastentarhanopettaja otti laulun tiedot ylös, jotta he voisivat käyttää sitä useamminkin toiminnassaan. Laulussa harjoiteltiin rytmin ja ohjeiden lisäksi muun muassa oman kehon hallintaa ja sen liikkuvuutta sekä suhteessa itseensä että muihin lapsiin.

Kolmannen kerran toimintaan osallistui kolme lasta; 2-vuotias ja kaksi 1,5-vuotiasta. Ryhmä oli pienempi kuin ennen ja sen osallistujat selvästi aiempia kertoja nuorempia. Toiminta sopi hyvin myös pienimmille, mutta vaati aiempaa enemmän aikuisen vilpittöntyä ja välittöntyä läsnäoloa. Onneksi minä ja ryhmän lastentarhanopettaja olimme molemmat innolla mukana heittäytymässä toimintaan.

6.3.4 Neljäs kerta

Aloitus: Bussilaulu

Varsinainen toiminta: Äänten kuunteleminen ja niiden yhdistäminen kuviin (Liite 3)

Lopetus: Körö-körö kirkkoon

Neljännellä kerralla kuuntelimme ääniä Papunetin Äänipankista. Papunetin äänipankki sisältää kymmeniä erilaisia ääniä. Valitsin lapsille tuttuja ja selkeitä ääniä, muun muassa koiran ja linnun äänet. Tein ääniä vastaavat kuvakortit, joita käytimme apuna tunnistamisessa. Laitoin lattialle näkyviin kaksi kuvaa, kuuntelimme äänen ja mietimme yhdessä lasten kanssa, kumpaan kuvaan ääni liittyi. Jokaiselle äänelle annoin aina kuvista kaksi mahdollisimman erilaista vaihtoehtoa, jotta äänen yhdistäminen kuvaan ei olisi liian haastavaa. Tätä harjoitusta on helppo soveltaa myös isomille lapsille, sillä Papunetin äänipankista löytyy melko vaikeastikin tunnistettavissa

olevia ääniä. Olen työssäni käyttänyt äänipankkia myös esikoululaisten kanssa ja kokenut sen hyvin toimivaksi kuunteluharjoitukseksi.

Lapset kuuntelivat äänet tarkkaan ja pohtivat kovasti, mitä ne voisivat olla. Harjoitus oli haastavaa pienimmille, mutta jo mukana oleminen ja muiden toiminnan seuraaminen ja kuunteleminen, edistävät kielenkehitystä. Valitsin tämän toimintakerran aktiviteetiksi kuuntelemista, sillä se on olennainen osa kielen, puheen ja vuorovaikutuksen kehittymistä. Kuunnellessa harjoiteltiin myös tarkkaavaisuutta ja keskittymiskykyä. Lapsen tulee harjaantua ilmaisemaan aistihavaintojaan myös itse, esimerkiksi kertomalla, mitä kuulee tai näkee. On tärkeää, että kuulo- ja näköhavaintoja myös verrataan muiden lasten ja aikuisten tekemiin havaintoihin.

Neljännellä kerralla osallistujia oli aiempaa enemmän. Mukana oli yksi 2-vuotias, yksi melkein 2-vuotias ja neljä alle 2-vuotiasta, eli yhteensä kuusi lasta. Alle 2-vuotiaista pienin oli tutustumassa päiväkotiin ja siksi yhdessä vanhempansa kanssa mukana toiminnassa.

6.3.5 Viides kerta

Aloitus: Bussilaulu

Varsinainen toiminta: Kooste aiemmin käytetyistä korteista ja toiminta niiden mukaan

Lopetus: Saippuakuplat ja Körö-körö kirkkoon

Viidennen, eli viimeisen kerran toimintaan kokosin valikoiman jo aiemmin käytettyjä kuvakortteja. Valikoin kokemukseni mukaan lapsille mieluisimpia ja sopivasti haastetta antavia kortteja. Kortit levitettiin kuvapuoli alaspäin lattialle, josta jokainen sai omalla vuorollaan jälleen nostaa kortin. Kortin kuvaa tutkittiin yhdessä ja sen mukaan ääneltiin ja liikuttiin tai ilmeiltiin. Korttien sekalainen otanta toi mukavaa vaihtelua ja monipuolisuutta toimintaan.

Kerroin lapsille, että minulla on yllätys ennen loppulorua. Olin tuonut mukani saippuakuplia, joita lapset pääsivät puhaltamaan ja ottamaan kiinni. Puhaltaminen on tärkeää suun motoriiikan harjoittelua ja saippuakuplien puhaltaminen onkin kehittävä puuhaa erityisesti 2-3-vuotiaille lapsille. Saippuakuplan puhaltaminen kehittää silmien ja käsien välistä toimintaa sekä suun ja käsien yhteistyötä. Myös puhallusvoiman säätelyä tulee harjoiteltua, kun kuplaa täytyy puhaltaa tarkalla voimakkuudella. (Lanas-Nevala.)

Viimeisellä kerralla osallistujia oli kuusi; yksi 2-vuotias ja viisi alle 2-vuotiasta, joista yhdellä oli vanhempi mukana. Lastentarhanopettajan lisäksi mukana oli myös ryhmän lastenhoitaja.

6.4 Osallistujat ja osallistuminen

Toimintaan osallistui kerrallaan, päivästä riippuen 3-6 lasta. Lapset olivat iältään 1-3-vuotiaita. Ryhmä koottiin pääasiassa alle 3-vuotiaista ja tarpeen tullen mukaan otettiin viereisestä ryhmästä muutama juuri kolme vuotta täyttänyt lapsi. Mukana toiminnassa oli jokaisella kerralla minun lisäksi ryhmän lastentarhanopettaja ja yhdellä kerralla lisäksi lastenhoitaja. Ryhmäkoot olivat toimivia, eivätkä lasten iän tai määrän vaihtelut haitanneet, kun toiminta oli suunniteltu laajasti kaikille alle 3-vuotiaille sopivaksi. Lapset olivat pääsääntöisesti innoissaan toiminnasta ja osallistuivat siihen mallikkaasti, jokainen oman ikä- ja taitotasonsa mukaisesti.

6.5 Toiminnan arviointi

Toiminta sujui kokonaisuudessaan oikein hyvin. Se vastasi yhteistyötahon odotuksia ja antoi heille vinkkejä kielenkehitystä tukevaan toimintaan, jota voi harjoittaa päiväkodin toimintatuokioilla vaikkapa viikoittain. Lastentarhanopettaja kertoi, että he olivat jo aiemman harjoitteluni ja näiden toimintahetkien välillä käyttäneet sinne jättämiäni ”suujumppakortteja”. Uskon, että korttien ja toimintojen käyttäminen jatkuu ryhmässä myöhemminkin, jos ei viikoittain, ainakin kausittain.

Toiminta vastasi myös omia odotuksiani ja sujui pääpiirteittäin suunnitellun mukaisesti. Yhdessä ryhmän lastentarhanopettajan kanssa pohdimme, että toteutusaikataulu oli melko tiukka, kun viisi toimintakertaa suoritettiin kahden viikon aikana. Tämä oli silti välttämätöntä omien ja päiväkodin aikataulujen yhteensovittamisen vuoksi. Tiiviissä aikataulussa oli myös hyvät puolensa, esimerkiksi se, että useammalla kerralla mukana olleet lapset pystyivät vielä helposti palauttamaan mieleensä muun muassa alkulaulua ja loppulorua.

7 POHDINTA

Kun opinnäytetyöaihe on löytynyt suoraan työelämästä, tukee se ammatillista kasvua. Opinnäytetyöprosessi voi myös suunnata urasuunnittelua tai työllistymistä. Opinnäytetyöprosessi on osaltaan kasvattanut minua kohti ammatillisuuttani sekä tuonut uusia näkökulmia ja ajatuksia työelämää varten. Opinnäytetyöhön kuului perehdyin laajasti alle 3-vuotiaiden kielenkehitykseen ja uskon, että perehtyneisyys hyödyttää varmasti tulevassa työelämässä. Toiminnallisten tuokioiden suunnittelemisesta ja järjestämisestä jäi käteen paljon ideoita, joita aion käyttää ja jatkojalostaa varhaiskasvatuksen työkentällä. (Airaksinen & Vilka 2004, 17.)

Opinnäytetyön kirjoittamisen aikoihin sain työtarjouksen, josta en voinut kieltäytyä. Uusi työ vei varmasti voimavaroja ja aikaa, jotka olisin muutoin kohdentanut opinnäytetyölle. Olen kuitenkin tyytyväinen siitä, että sain opinnäytetyön valmiiksi ajallaan ja tämän hetkinen työpaikkani antaa minulle loistavia mahdollisuuksia kehittää omaa osaamistani ja ammatillisuuttani varhaiskasvatuksen työkentällä.

Opinnäytetyöaiheeni voisi jatkotyöstää esimerkiksi luomalla oppaan alle 3-vuotiaiden lasten kielenkehityksestä heidän vanhemmilleen tai tutkimalla kieltä kehittävän toiminnan varsinaisia vaikutuksia alle 3-vuotiailla lapsilla. Mukaan voisi ottaa myös näkökulmaa eri ammattilaisilta, esimerkiksi puheterapeuteilta tai neuvolan terveydenhoitajilta. Opinnäytetyöni pyrkii todistamaan, että suunnitelmallinen toiminta on tärkeää ja hyödyllistä myös pienten lasten päiväkotiryhmissä. Uskon, että opinnäytetyöni antaa ainakin kohdepäiväkotiin ideoita ja toimintatapoja alle 3-

vuotiaiden kielenkehityksen tukemiseen ja voi näin osaltaan toimia ennaltaehkäisevässä tehtävässä.

Olin etukäteen suunnitellut, että toimintaan voisivat osallistua myös lapset, joilla on kyseisenä päivänä vapaapäivä, siinä tapauksessa, että vanhempi osallistuisi lapsen mukana. Ideaa pohtiessamme päädyimme yhteistyössä päiväkodin kanssa siihen tulokseen, että haluamme huolehtia lasten mahdollisuudesta heille kuuluvaan vapaapäivään. Jälkikäteen ajatellen, olisimme voineet tehdä vanhemmille tietoiseksi lapsen vapaapäivän merkityksen, mutta tarjota mahdollisuutta halutessaan osallistua toimintaan. Näin toimintaan osallistuminen olisi jäänyt vanhempien harkintaan, lapsen jaksamisen ja päiväkodissa viihtyvyyden mukaan.

Jokaisen päivän toiminnot olivat erilaisia, koska niiden oli tarkoitus tarjota mahdollisimman monia erilaisia vaihtoehtoja päiväkodin arjessa jatkuvaan toimintaan. Kuten ryhmän lastentarhanopettajan kanssa keskustelin, toivon, että ryhmässä otetaan kuvakorttisarjoja käyttöön rauhallisessa tahdissa, keskittyen pidemmän aikaa aina yhdenlaiseen tekemiseen. Tämä mahdollistuu paremmin päiväkodin tavallisessa arjessa, kuin lyhyessä opinnäytetyöhön liittyvässä toiminnallisen osuuden kokeilussa.

Vaikka kielenkehityksen tukeminen onkin tärkeää, on silti oleellista, että lasta rohkaistaan kaikenlaiseen kokonaisvaltaista kehitystä tukevaan toimintaan. (Woolfson 2003, 15.) Vaikka lapsen puhe olisikin vielä vaillinaista ja epäselvää, tulee aikuisen parhaansa mukaan osoittaa ymmärtävänsä lasta ja haluavansa olla tämän kanssa vuorovaikutuksessa. Kielenkehitys on vain yksi osa-alue lapsen laajassa kokonaisvaltaisessa kehityksessä, joten se tulee huomioida myös osana isompaa kokonaisuutta. Niin kielen ja puheen kehitys, kuin kokonaisvaltainenkin kehitys ovat yksilöllisessä tahdissa eteneviä asioita. Tärkeintä on, että lapsi hyväksytään ja häntä arvostetaan sellaisena kuin hän on, sillä meillä jokaisella on omat heikkoutemme ja vahvuutemme.

Opinnäytetyö kasvatti ammatillisuuttani ja antoi uusia eväitä työelämään. Tämän prosessin aikana huomasin olevani työelämään niin valmis, kuin opintojen jälkeen olla voi. Opinnäytetyö kuin kruunaa koko 3,5-vuoden opinnot ja on itselle konkreettinen todiste siitä, että kaikki tarvittava on nyt tehty. Tämän jälkeen minulla on lupa

lähteä toteuttamaan itseäni, osaamistani ja haaveitani varhaiskasvatuksen eläväisessä ja ihanassa maailmassa.

LÄHTEET

Adenius-Jokivuori, M., Eronen T. & Laakso M-L. 2014. Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) *Joko se puhuu?* Juva: PS-kustannus, 171-174.

Ahonen, T., Määttä, S., Meronen A. & Lyytinen P. 2014. Kielenkehityksen vaikeudet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) *Joko se puhuu?* Juva: PS-kustannus, 85-118.

Airaksinen T. & Vilkkä H. 2004. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Tammi.

Aivoliitto. *Pienen kielipolku – vinkkejä lapsen kielenkehityksen tueksi*. Viitattu 23.10.2016. www.aivoliitto.fi

Aro, T. & Siiskonen, T. 2014. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) *Joko se puhuu?* Juva: PS-kustannus, 175-177.

Halenius, O. 2012 *Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 12.10.2016. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/35511/kuvallis.pdf?s>

Hemminki, H. & Nuopponen, H. 2013. *Pienten puheboksi – materiaali alle 3-vuotiaan kielen kehityksen ja ilmaisutaidon tukemiseen*. AMK-opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.10.2016. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/67815/hemminki_heidi%20nuopponen_helena.pdf?sequence=1

Kehitysvammaliitto ry, Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus. 2007. *Kuvat kommunikoinnissa -opas*. Viitattu 12.10.2016. www.papunet.net

Keskinen S. 2002. *Päivähoito hyväksi tytöille ja pojille?* Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) *Pesästä lentoon -Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: WSOY, 235-236.

Kuuloavaimen [www-sivut](http://www.sivut). Viitattu 23.10.2016. www.kuuloavain.fi

Koppinen, M-L., Lyytinen, P. & Rausku-Puttonen, H. 1989. *Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot*. Rauma: Kirjayhtymä.

Laakso, M-L. 2014. *Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä*. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) *Joko se puhuu?* Juva: PS-kustannus, 24-45.

Laakso, M-L. 2011 Esikielellisten taitojen arviointi. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-Kustannus, 182.

Lanas-Nevala, A. Kasvata lapsesi saippuakuplilla ja kuperkeikoilla. Viitattu 21.10.2016. <https://www.terve.fi/leikki-ika/kasvata-lapsesi-saippuakuplilla-ja-kuperkeikoilla>

Latomaa, E. 2013. 1-3-vuotiaan lapsen puheen kehitys ja terveydenhoitajan antama tuki lastenneuvolassa. AMK-opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 30.10.2016. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/75505/Latomaa_Eveliina.pdf?sequence=1

Launonen, K. 2011. Lasten pragmaattisten taitojen kuntoutuksen perusteet. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-Kustannus, 245-246, 251.

Lund T. 2002. Miten Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 244.

Loukusa, S., Kunnari, S. & Vedenkannas, U. 2011. Pragmaattisen kehityksen taustatekijöitä. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-Kustannus, 25-26.

Lyytinen, P. & Lyytinen, H. 2002. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 87-117.

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Vanhempainnetti. Viitattu 23.10.2016. www.mll.fi

Marttala, K. 2015. Puhumattomat 3-vuotiaat uusi ilmiö – some varastaa vanhempien ajan. Yle uutiset 6.10.2015. Viitattu 12.10.2016. www.yle.fi/uutiset

Olkkonen, H. 2009. Lapsen kielenkehityksen tukeminen päivähoidossa. AMK-opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu Helsinki. Viitattu 12.10.2016. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2009/63d46e_HelsinkiOlkkonen2009.pdf

Papunetin www-sivut. Kuvatyoäkalu ja äänipankki. Viitattu 25.7.2016. www.papunet.net

Paavola, L. 2011. Varhaisten vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen kehitys. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-Kustannus, 43-45.

Pienen kielipolku – opas. Viitattu 5.10.2016. https://issuu.com/strokery/docs/aivoliitto_pienen_kielipolku_web?e=1486112/2883370

Porin kaupungin www-sivut. 2016. Viitattu 31.8.2016. www.pori.fi

Reunanen, J. 2011. Puheen kehityksen tukeminen – opaslehtinen lasten vanhemmille. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.10.2016. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/27585/reunanen_jaana.pdf?sequence=1

Salo, S. 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 69.

Sosiaalialan ammattijärjestö Talentian www-sivut. 2016. Viitattu 7.10.2016. www.talentia.fi

Sosiaalialan ammattijärjestö Talentia. Kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa, teoretietoa ja käytännön vinkkejä. Viitattu 23.10.2016. www.talentia.fi

Strandman, R. 2008. Dysleksia – Lasten lukemaan oppimisen tukeminen musiikin keinoin. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 26.10.2016. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18686/URN_NBN_fi_jyu-200806185514.pdf?sequence=1

Suvanto, A. 2011. Leikki-ikäisen lapsen kielenkäyttötaitojen kehittäminen. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-Kustannus, 279-280.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. Lasten päivähoito 2014. Viitattu 11.10.2016. www.thl.fi

Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki. 2007. Vuorotellen, opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin. Kirjapaino Keili Oy. Viitattu 23.10.2016. www.papunet.net

Varhaiskasvatuslaki. 1973. L 19.1.1973/36 muutoksineen.

Wolfson, R. C. 2003. Pienten puhetta, Kielen kehitys eleistä sanoiksi. Kiina: Otava.

BUSSILAULU (Sanoittaja JS)

1. ”Pyörät ne pyörivät ympäri, ympäri ja ympäri.
Pyörät ne pyörivät ympäri.
Koko päivän!” *(Pyöritellään käsiä kylkien vieressä)
(Taputetaan käsiä yhteen)*
2. ”Torvi se töötötti tööt, tööt, tööt,
tööt tööt tööt ja tööt, tööt, tööt..” *(Painetaan kädellä torvea)*
3. ” Rattia käännetään näin, näin, näin..” *(Käännetään käsillä rattia)*
4. ”Pyyhkijät pyyhkivät viuh, viuh, viuh..” *(Pyyhitään käsillä kuin pyyhki-
jät)*
5. ”Ihmiset ajella hytkytti, hytkytti ja hytkytti..” *(Hytkytellään ylös-alas)*

KÖRÖ-KÖRÖ KIRKKOON (Vanha suomalainen kansanloru)

Körö-körö kirkkoon, papin muorin penkkiin, *(Esimerkiksi rytmitellään koko
lorun ajan taputtamalla käsiä
lattiaan/jalkoihin/vatsaan.)*
ruskealla ruunalla, valkealla varsalla,
kolipäällä koiralla, pikipäällä pässillä,
laikkupäällä lampaalla.
Peltojen ylitse ja siltojen alitse.
Kilikello kaulassa, punaisessa nauhassa.
Pom-pom-pom-pom-POM!

Kesätervehdys Arvoisat Huoltajat!

20.7.2016

Suoritin 10-viikkoisen harjoittelujakson Sammakoiden ryhmässä vuodenvaihteessa. Nyt sosionomiopintoni ovat edenneet siihen vaiheeseen, että aloittelen opinnäytetyön tekemistä.

Opinnäytetyönäni suunnittelen **suujumpan**, jonka toteutan Sammakot-ryhmässä. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus koostuu viidestä 15-30 minuutin kestoisesta suujumppahetkestä, jotka toteutan elokuussa viikolla 33. Tarkat kellonajat varmistuvat myöhemmin.

Suujumppa on tarkoitettu kaikille kyseisinä päivinä hoidossa oleville lapsille ja se sisällytetään osaksi päivän toimintaa. Suujumpan tarkoituksena on leikkien, laulujen ja lorujen avulla tukea pienten lasten kielenkehitystä. Harjoitteleme muun muassa kuvien avulla erilaisia suun liikkeitä ja äännähdyksiä, pitäen kuitenkin koko ajan mukana leikillisyyden.

Opinnäytetyöstäni ei tule käymään ilmi lapsesi henkilöllisyyttä tai muita tunnistettavia tietoja. Nyt tiedustelisinkin, saako lapsesi osallistua päiväkotipäivän aikana järjestämäni ”Kieli rullalle ja haltuun” –suujumppatoimintaan. Palautathan alla olevan suostumusosan täytettynä Sammakoiden ryhmään mahdollisimman pian, viimeistään kuitenkin keskiviikkoon 10.8.2016 mennessä. Mikäli lapsesi ei ole päiväkodissa viikolla 33, jolloin toiminta tapahtuu, voit jättää suostumuksen palauttamatta.

Jos jokin asia jäi mietittävään, vastaan mieluummin kysymyksiinne sähköpostilla.

Kiitos!

Yhteistyöterveisin, Anna Seppä

anna.seppa(at)student.samk.fi

Lapseni _____ (lapsen nimi)

saa osallistua päiväkotipäivän aikana järjestettävään suujumppakerhoon.

_____

Huoltajan allekirjoitus

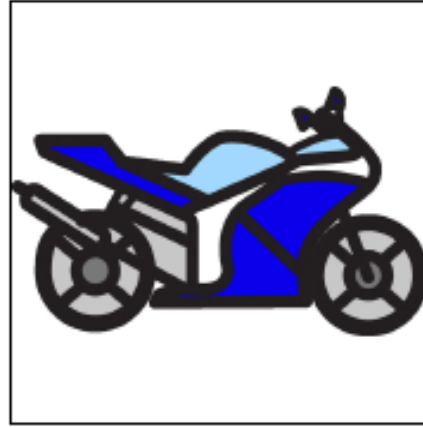
_____

Paikka ja aika

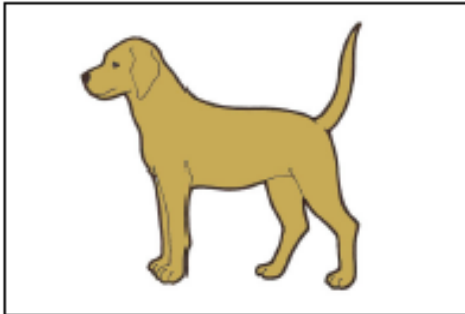
ampiainen

moottoripyörä

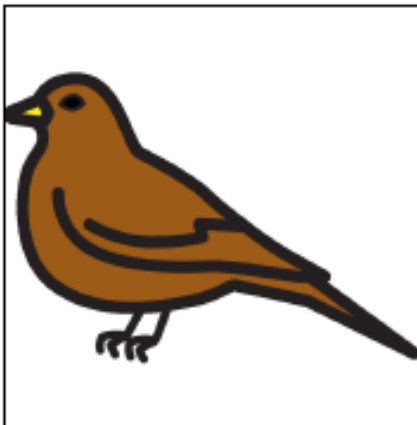
koira

nauraa

lintu

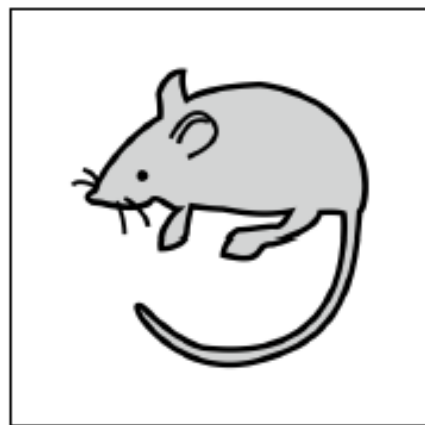
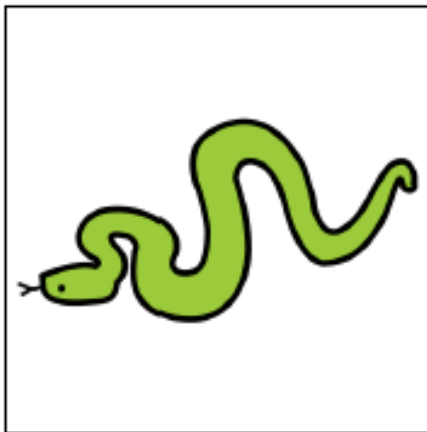
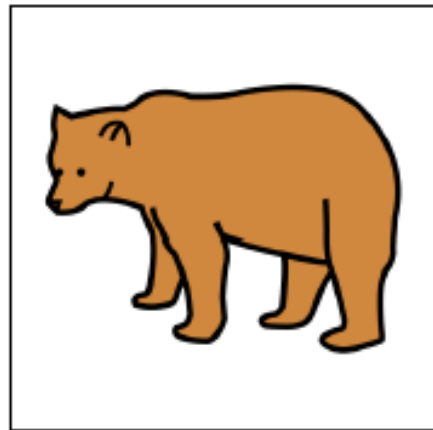
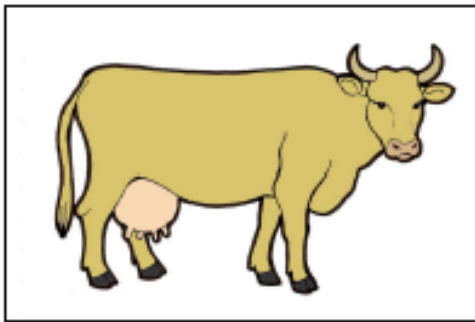
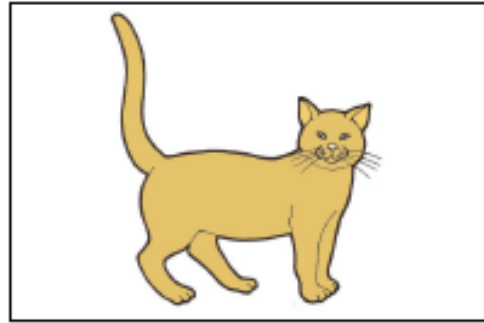
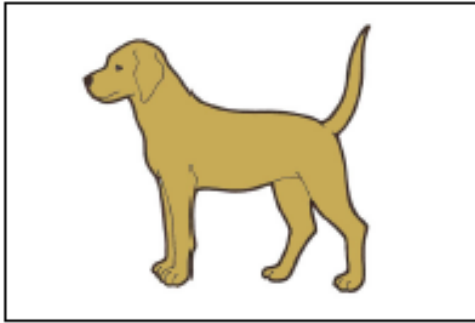

näkkileipä

Esimerkki kuvakorteista, jotka yhdistettiin kuultuihin ääniin.

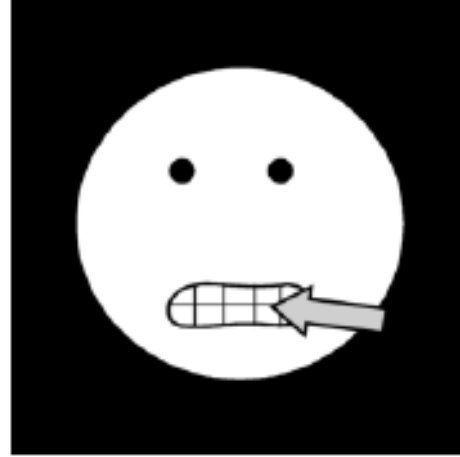

Esimerkki eläinkuvakorteista, joiden ääntä ja liikettä matkittiin.

Suu suppuun, pusu

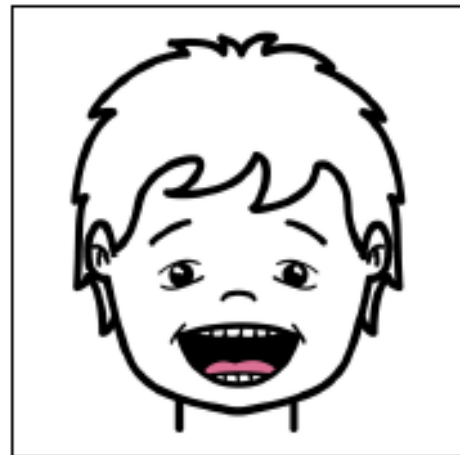
hampaat irveen

Haukotus

Nauru

Hymy

Suupielet alaspäin

Esimerkki ilmeilykuvakorteista, joiden mukaisesti toimittiin.